



Sygn. akt V KK 128/13

## **WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 2 lipca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Szewczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Puzkarski

SSN Roman Sądej

Protokolant Barbara Kobrzyńska

przy udziale prokuratora Biura Lustracyjnego IPN Jacka Wygody  
w sprawie **A. J.**

o stwierdzenie zgodności z prawdą oświadczenia lustracyjnego  
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 2 lipca 2013 r.,

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego - na niekorzyść

od orzeczenia Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 30 października 2012 r., sygn. [...],

utrzymującego w mocy orzeczenie Sądu Okręgowego w S.

z dnia 25 czerwca 2012 r.

**na podstawie art. 439 §1 pkt 9 kpk i art. 17 § 1 pkt 11 kpk w zw.  
z art. 19 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu  
informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z  
lat 1944 -1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2007 r., Nr  
63, poz. 425 ze zm.) uchyla zaskarżone orzeczenie oraz  
utrzymane nim w mocy orzeczenie Sądu Okręgowego w S. i**

**umarza postępowanie lustracyjne wobec A. J., a kosztami tego postępowania obciąża Skarb Państwa.**

**UZASADNIENIE**

Sąd Okręgowy w S. orzeczeniem z dnia 25 czerwca 2012 r.

- I. na podstawie art. 21a ust. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944 – 1990 oraz treści tych dokumentów stwierdził, że A. J. złożył w dniu 26 lipca 2010 r. zgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne;
- II. kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Apelację od powyższego wyroku wywiodła prokurator Oddziałowego Biura Lustracyjnego w S., która zarzuciła:

1. obrazę przepisów prawa materialnego, a mianowicie: art. 2 ust. 1 pkt 5 oraz art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944 – 1990 oraz treści tych dokumentów (t .j. Dz. U. z 2007 r. Nr 63, poz. 425 ze zm.),
  - art. 129 ust. 1, art. 131, art. 132, art. 136 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa (Dz. U. z 1990 r., Nr 30, poz. 180),
  - art. 147 ust. 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 1990, Nr 30, poz. 179),
  - uchwały Nr 69 Rady Ministrów z dnia 21 maja 1990 r. w sprawie trybu i warunków przyjmowania byłych funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa do Służby w Urzędzie Ochrony Państwa i innych jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych oraz zatrudniania ich w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (M.P. z 1990 r., Nr 20, poz. 159),
  - zarządzenia Nr 51 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 25 czerwca 1990 r. w sprawie przeprowadzenia oceny byłych funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa (Dz. Urzędowy MSW z 1990 r., Nr 2, poz. 12),
  - zarządzenia Nr 53/90 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 2 lipca 1990 r. w sprawie określania stanowisk zajmowanych przez funkcjonariuszy byłej Służby Bezpieczeństwa oraz jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych, w których pełnili oni służbę (Dz. Urzędowy MSW z 1990 r., Nr 2, poz. 14),

2. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść orzeczenia, a w szczególności art. 7 k.p.k.,
3. błąd w ustaleniach faktycznych mających wpływ na treść wydanego orzeczenia.

Orzeczeniem z dnia 30 października 2012 r., Sąd Apelacyjny nie uwzględnił apelacji wniesionej przez prokuratora; zaskarżone orzeczenie utrzymał w mocy, kosztami postępowania odwoławczego obciążył Skarb Państwa.

Od orzeczenia Sądu Apelacyjnego na podstawie art. 21b ust. 6 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944 – 1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2007 r. Nr 63, poz. 425 z późn. zm.) zwanej dalej ustawą lustracyjną, kasację wniósł Prokurator Generalny. Zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na niekorzyść lustrowanego A. J.

Na podstawie art. 21b ust. 6 pkt 1 w zw. z art. 19 ustawy lustracyjnej oraz art. 526 § 1 k.p.k. i art. 537 § 1 i 2 k.p.k. Prokurator Generalny zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, to jest art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k., polegające na zaniechaniu dokonania przez Sąd Apelacyjny prawidłowej oraz wszechstronnej kontroli odwoławczej, w wyniku czego doszło do zaakceptowania błędnego, bo wyrażonego z rażąco obrazą art. 2 ust. 1 pkt 5 oraz art. 2 ust. 3 ustawy lustracyjnej, poglądu Sądu Okręgowego, pomijającego wskazania wiedzy historyczno-prawnej z zakresu kształtowania się struktury organów bezpieczeństwa państwa PRL podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych, że dla potrzeb wykładni pojęcia Służba Bezpieczeństwa na gruncie ustawy lustracyjnej akty prawne „rangi niższej” nie mogą być stosowane, mimo że ustawa lustracyjna definiując Służbę Bezpieczeństwa (dalej SB) jako jednostki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (dalej MSW), które z mocy prawa podlegały rozwiązaniu w chwili zorganizowania Urzędu Ochrony Państwa (dalej UOP) oraz te jednostki, które były ich poprzednikami, nakazuje stosować „akty prawne” niższego rzędu, które to normatywy określały przecież w okresie istnienia PRL: powstanie, strukturę, zadania i przekształcenie się jednostek organizacyjnych SB (a także większości innych organów bezpieczeństwa PRL wymienionych w art. 2 ust. 1 tej ustawy) oraz w 1990 r. wskazały te jednostki organizacyjne MSW, których funkcjonariusze, jako

zatrudnieni w SB, w związku z jej likwidacją podlegali zwolnieniu ze służby na podstawie art. 131 ustawy o Urzędzie Ochrony Państwa w związku ze zorganizowaniem UOP, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wadliwego orzeczenia utrzymującego w mocy orzeczenie sądu I instancji.

Autor kasacji wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia oraz utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu I instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego wniesiona na niekorzyść lustrowanego A. J. została uwzględniona na korzyść osoby lustrowanej z zupełnie innych powodów niż wskazane przez jej autora.

W sprawie wystąpiła bowiem bezwzględna przyczyna odwoławcza przewidziana w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., którą Sąd Najwyższy – zgodnie z art. 536 k.p.k. zobowiązany był uwzględnić z urzędu. Przyczyna ta zaistniała na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego i szkoda, że nie została zauważona w trakcie kontroli apelacyjnej.

Na podstawie art. 19 ustawy lustracyjnej do postępowania lustracyjnego, w tym odwoławczego oraz kasacyjnego, stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. Zgodnie z treścią art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść orzeczenia sąd odwoławczy uchyla zaskarżone orzeczenie, między innymi jeżeli zachodzi jedna z okoliczności wyłączających postępowanie, określona w art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. Przy czym uchylenie orzeczenia jedynie z powodów przedstawionych w art. 17 § 1 pkt 9 – 11 k.p.k. może nastąpić tylko na korzyść oskarżonego (por. art. 439 § 2 k.p.k.). Stosownie do treści art. 21 ust. 1 ustawy lustracyjnej do osoby lustrowanej, mają zastosowanie przepisy dotyczące oskarżonego w postępowaniu karnym.

Katalog przesłanek procesowych, których pominięcie w postępowaniu prowadzi do zastosowania art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. nie jest zamknięty, o czym decyduje odwołanie się do art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k., według którego postępowanie nie wszczyna się, a wszczęte umarza, jeśli zachodzi inna (niż wymienione w art. 17 § 1 pkt 1 – 10 k.p.k.) okoliczność wyłączająca ściganie. Jak już wspomniano, art. 17

§ 1 pkt 11 k.p.k. nie wylicza w sposób taksatywny istniejących przesłanek procesowych. Ujmuje zbiorczo inne okoliczności wyłączające ściganie (postępowanie). Do takich okoliczności niewątpliwie należy sytuacja zaistniała w rozpoznawanej sprawie.

W dniu 26 lipca 2010 r. lustrowany A. J. przedstawił [...] Kuratorowi Oświaty oświadczenie lustracyjne w związku z zamiarem ubiegania się o objęcie funkcji publicznej – dyrektora Szkoły Podstawowej w [...]. Lustrowany podał, że nie pracował, nie pełnił służby, ani nie był współpracownikiem w rozumieniu art. 3a ustawy lustracyjnej organów bezpieczeństwa państwa w okresie od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. Następnie zrezygnował z ubiegania się o wspomnianą funkcję publiczną. Jak wynika z informacji Wójta Gminy, który jest organem prowadzącym Szkołę Podstawową, A. J. nie składał oferty na stanowisko dyrektora Szkoły Podstawowej w [...] (k. 103). Także Kurator Oświaty zawiadomił Instytut Pamięci Narodowej Oddziałowe Biuro Lustracyjne, że A. J. nie przystąpił do konkursu na funkcję dyrektora Szkoły (k. 102).

Z treści art. 7 ust. 2 ustawy lustracyjnej wynika, że oświadczenie lustracyjne składa się w chwili wyrażenia zgody na kandydowanie lub zgody na objęcie lub wykonywanie funkcji, a w przypadku żołnierza zawodowego przed doręczeniem mu decyzji o wyznaczeniu na stanowisko służbowe.

Niekwestionowane jest stanowisko Sądu Najwyższego, iż przepisy ustawy lustracyjnej, określające zakres jej zastosowania – jako gwarancyjne – muszą być interpretowane ściśle (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2000 r., I KZP 15/99, OSNKW 2000, z. 7 – 8, poz. 61).

Zatem nie do przyjęcia jest stanowisko prokuratora Oddziałowego Biura Lustracyjnego, że złożenie przez A. J. oświadczenia lustracyjnego Kuratorowi Oświaty jest równoznaczne z wyrażeniem zgody na kandydowanie do objęcia funkcji publicznej. Tego typu rozumowanie może prowadzić do absurdu, czyli wszczynania postępowania lustracyjnego wobec osób, które nie starają się o objęcie funkcji publicznej, niespełniających żadnych wymogów formalnych do objęcia takiej funkcji na przykład nieposiadających stosownego wykształcenia czy odpowiedniego wieku, które tylko z im znanego powodu złożyły oświadczenie lustracyjne.

Błędne jest również stanowisko Sądu Okręgowego (zaaprobowane przez Sąd Apelacyjny), iż ustawa lustracyjna nie określa sytuacji, w których należy odstąpić od badania zgodności z prawdą oświadczenia lustracyjnego. Według Sądu ustawa ta nie przewiduje również sytuacji, gdy dana osoba po złożeniu oświadczenia lustracyjnego odstępuje od kandydowania na funkcję, z którą związany jest obowiązek złożenia oświadczenia lustracyjnego. Nietrafny jest wniosek Sądu Okręgowego, że skoro ustawa nie przewiduje możliwości odstąpienia od badania oświadczenia lustracyjnego, uznać należy, iż każde bez wyjątku oświadczenie lustracyjne podlega ocenie, co do jego zgodności z prawdą.

Rzeczywiście, ustawa lustracyjna wprost nie przewiduje możliwości odstąpienia od oceny rzetelności oświadczenia lustracyjnego, ale nie normuje też szeregu innych sytuacji procesowych, odsyłając do odpowiedniego stosowania Kodeksu postępowania karnego oraz przepisów dotyczących oskarżonego (por. art. 19 i art. 21 ustawy lustracyjnej).

Sąd Najwyższy podkreślał wielokrotnie, że zasadniczą i zawsze mającą pierwszeństwo metodą wykładni jest wykładnia językowa. W realiach niniejszej sprawy zachodzi potrzeba interpretacji sformułowania „w chwili wyrażenia zgody”, zawartego w art. 7 ust 2 ustawy lustracyjnej. Przez „chwile wyrażenia zgody” rozumieć należy „czas, moment, porę wypowiedzenia się ustnie lub pisemnie o przystaniu na coś, zezwoleniu na coś” (por. Słownik Języka Polskiego pod red. M. Szymczaka, PWN 1981, t. I s. 285, t. II s. 838 i 1010). Zatem wyrażenie zgody oznacza pozytywne oświadczenie woli pisemne lub ustne złożone przed właściwym organem. Inne rozumienie przepisu art. 7 ust. 2 ustawy lustracyjnej prowadzi do naruszenia podstawowej, gramatycznej metody wykładni oraz ustalenia takiej treści interpretowanego przepisu, która nie da się zaakceptować z uwagi na funkcję, jaką nadał ustawodawca ustawie lustracyjnej. W preambule omawianej ustawy stwierdzono między innymi, że mając na względzie „konieczność obsady funkcji, stanowisk i zawodów wymagających zaufania publicznego przez osoby, które swoim dotychczasowym postępowaniem dają i dawały w przeszłości gwarancję uczciwości, szlachetności, poczucia odpowiedzialności za własne słowa i czyny, odwagi cywilnej i prawości, oraz ze względu na konstytucyjne gwarancje zapewniające obywatelom prawo do informacji o osobach pełniących takie funkcje,

zajmujących takie stanowiska i wykonujących takie zawody stanowi się co następuje”.

Oczywistym więc jest, że wszczęcie postępowania lustracyjnego wobec osoby związane jest ze zgodą tej osoby na ubieganie się o zajęcie, czy wykonywanie funkcji publicznej. Natomiast sam zamiar kandydowania, jego planowanie, nie może być traktowany jako wyrażenie zgody na kandydowanie czy objęcie lub wykonywanie funkcji.

Stosownie do treści art. 36a ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty ( Dz. U z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 ze zm.) kandydata na stanowisko dyrektora szkoły publicznej wyłania się w drodze konkursu. Kandydat przystępujący do konkursu przedstawia organowi prowadzącemu szkołę szereg rozmaitych dokumentów, w tym oświadczenie o dopełnieniu obowiązku, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy lustracyjnej zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 kwietnia 2010 r. w sprawie regulaminu konkursu na stanowisko dyrektora publicznej szkoły... (Dz. U. Nr 60, poz. 373). Złożenie oświadczenia lustracyjnego przez A. J. stanowiło zatem czynność uprzednią, konieczną do przystąpienia do konkursu, jednakże czynności tej nie można utożsamiać z wyrażeniem zgody na kandydowanie do objęcia funkcji publicznej. A. J. nie złożył żadnych dokumentów organowi prowadzącemu szkołę. Konsekwencją braku zgody na kandydowanie był brak podstaw do wszczęcia postępowania lustracyjnego ściśle związanego z potrzebą wyłaniania właściwych kandydatów na funkcje publiczne. Oświadczenie lustracyjne A. J. nie było wymagane i nie miało żadnego znaczenia w procesie wyłaniania kandydata na dyrektora Szkoły w [...].

Złożone przez A. J. oświadczenie lustracyjne, stosownie do treści art. 7 ust. 3 ustawy lustracyjnej, może stanowić podstawę wszczęcia postępowania lustracyjnego w przypadku późniejszego wyrażenia zgody na kandydowanie lub wykonywanie funkcji publicznej, z którą związany jest obowiązek złożenia takiego oświadczenia.

Podsumowując, w przypadku osoby ubiegającej się o stanowisko dyrektora szkoły publicznej, wyrażeniem zgody na kandydowanie w rozumieniu art. 7 ust. 2 ustawy lustracyjnej jest zgłoszenie się do konkursu, o którym mowa w art. 36a ust.

2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 ze zm.).

Skoro A. J. nie zgłosił się do konkursu, brak było podstawy do wszczęcia postępowania lustracyjnego. W konsekwencji Sąd Najwyższy na podstawie art. 439 § 1 pkt. 9 k.p.k. i art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. w zw. z art. 19 ustawy lustracyjnej uchylił zaskarżone orzeczenie i utrzymane nim w mocy orzeczenie Sądu Okręgowego oraz umorzył postępowanie lustracyjne, uznając na podstawie analizy treści kasacji, że jest to rozstrzygnięcie korzystne dla lustrowanego.

Kosztami postępowania w sprawie obciążono Skarb Państwa (art. 632 ust. 2 k.p.k. w zw. z art. 19 ustawy lustracyjnej).